

Martin Ružička

Dievča menom Skema

DIEVČA MENOM SKEMA

MARTIN RUŽIČKA

2015

DIEVČA MENOM SKEMA

Martin Ružička

Tlač: Tribun EU, s.r.o., Cejl 892/32, 602 00 Brno, Česká republika,

www.librix.sk

Vydané vlastným nákladom autora

© Martin Ružička, 2015

Publikácia je v slovenskom jazyku voľne šíriteľná na nekomerčné účely

Druhé vydanie

978-80-972027-2-9

“Style in its deeper meaning go beyond technique“

(Stephen Wibers, Keys to Great Writing, p. 108)

“Vo svojom hlbšom význame, štýl prekračuje hranice techniky.“

(Stephen Wibers, Keys to Great Writing, s. 108)

1) U básnika

„Jahôdku?

Vyhrala som ešte ďalšiu dobrôtku –
turecký med;

ten sme sa však podujali zjesť
hneď na Primaciálnom námestí.

Tam si mi udelil ceny, tam sa moja výhra stala istou –
keď som našla poslednú zo sôch hokejistov.

Sochy zmiznú po Majstrovstvách sveta,
fanúšikovia budú v húfoch domov lietat'
a ja tiež odcestujem.

Slniečko dnešné zasvietilo jasne,
napíšeš dúfam o mne dáke básne.
Zrejme bude krátka naša spoločná cesta,
no i tak ma teší, že som ťa básnik stretla –
pripravil si mi tisíc prekvapení.
Oceňujem nepredvídateľnosť,
viem byť bystrou, nežnou –
dovoľ mi niečo, čo až tak rád nemáš:
zaranžovať schôdzku, prekvapiť raz teba.“

Už sa len pritúlila.

2) Básnik a Skema

Básnik a Skema sa stretli 28. apríla 2011, deň pred začiatkom Majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji. Zbadala ho keď vyšla pred svoj hotel na Hviezdoslavovom námestí. Sedel na lavičke a zapisoval. Krátko potom, čo odložil zošit, si ju všimol aj on. Od prvého pohľadu boli ich sympatie vzájomné. Neváhal a šiel za ňou. Ešte v to popoludnie sa prešli po nábřeží Dunaja.

Ak mali počas Majstrovstiev voľný večer, stretli sa. Ona bola vášnivá fanúšička, veľa času trávila na štadióne, povzbudzovala aj s rapkáčom.

On sledoval každý zápas Slovenska. Očakávania boli veľké, veď v družstve sa nachádzalo množstvo hráčov z NHL. Pred vyše rokom vybojovali účasť v olympijskom semifinále. Síce prehrali s Kanadou, ale do posledných chvíľ bojovali o vyrovnanie. Mohli by byť domáce majstrovstvá šancou na medailu? Trebárs aj na zlatú? Nebol jediný v krajine, čo si to myslel.

Nestretával sa síce so Skemou každý deň, myslel však na ňu. Niekedy sa mu vynorili pred očami jej smaragdovo zelené oči. Vlasy tmavoryšavé, tmavšie ako jeho. O hlavu nižšia ako on, merala meter sedemdesiat. Bujné poprsie ladilo s jej plnými tvarmi.

Meno Skema ho prekvapilo. Znelo mu exoticky, zároveň sa mu však páčilo. Možnože vyjadrovalo niečo z jeho vnútra. Ktovie, či by za iných okolností nenadviazali vážny vzťah.

V pondelok 2. mája si obliekla čierne pančuchy, dlhšiu i keď mierne presvitajúcu čiernu sukňu, olivovo zelenú bundu a zopla si vlasy čiernym štipcom. Popoludní, krátko po trištvrte na šesť, zamierila k Hviezdoslavovej soche.

Už ju čakal, v ruke držal žltú igelitovú tašku.

„Čo tam máš?“ Zvedavo hľadela.

„Ceny. Ak ich chceš, musíš ich vyhrať“.

„My ideme súťažiť?“

Vzal ju za ruku a viedol ju k soche amerického hokejistu. Tá stála na námestí, priamo pred americkým veľvyslanectvom.

Stvárnený hokejista vyzeral byť pripravený na buly. Predklon, nohy mierne rozkročené, hokejka na zemi. Plaketa na podstavci zobrazovala názov sochy, zoznam sôch a umiestnenie najbližších sôch.

Kľakol si k podstavcu a opísal zoznam. Mohol pri tom prekážať turistom, čo sa chceli odfotiť. Podal Skeme zoznam: „Ak chceš vyhrať, musíš nájsť všetky sochy“.

Odškrtla si USA a šla k soche kanadského hokejistu. Tá sa nachádzala pred Národným divadlom, tiež na Hviezdoslavovom námestí. Usporiadatelia v meste rozostavili 21 hokejových sôch. 16 z nich reprezentovalo účastnícke krajiny, 4 boli vytvorené podľa návrhu zvolených osobností slovenského hokeja: Petra Bodru, Petra Šťastného, Miroslava Šatana a Jána Filca. Na jednu, na tú čo sa nachádzala na Primaciálnom námestí, mohli fanúšikovia písať. Práve pri tejto ukončila Skema svoje pátranie. Po prechádzke, čo zahŕňala nábrežie Dunaja, Obchodnú ulicu a Hodžovo námestie, dostala zaslúžené ceny: škatuľu jahôd a turecký med.

Po tejto schôdzke sa rozhodla, že aj ona by chcela básnika prekvapiť. Keďže v utorok sa hrali dôležité zápasy, dohodli sa na stredu.

3) Námestie hraničiarov

V stredu 4. mája mal dovolenku. Rád si brával dovolenku na jar, často sa prekrývala s hokejovými majstrovstvami.

Krátko pred desiatou zastal pri pamätníku, pripomínajúcom začiatok výstavby Petržalky. Pamätník sa nachádzal na Námestí hraničiarov, v parčíku pri ceste, zhruba dvadsať metrov od zástavky smerom do centra. Básnika prekvapilo, že Skema vybrala toto miesto. Zatiaľ však stál nepohnute, vychutnával si jarné ráno a jarný vzduch.

Pár minút po desiatej vystúpila z autobusu. Cestovala z mesta, takže vystúpila na opačnej strane cesty. Prešla cez prechod a zamierila k básnikovi. V ten deň bola oblečená športovo. Čierne tenisky ladili s čiernymi riflami a čierna sa hodila aj k jej olivovo zelenej bunde. Vlasy mala tento krát rozpustené.

Čakal ju s balíčkom v ruke. Škatuľa zlatistej farby bola obalená červenou stužkou. Len čo sa zvitali, vzala si škatuľu a povedala: „Skôr než sa pozriem, čo je vnútri, chcem aby si vedel: priniesla som pomaranč. Ak ho chceš vyhrať, musíš splniť aspoň jedenásť úloh. Zadáť ti dvanásť, budú súvisieť s úlohami mýtického Herkula. Keďže som na teba dobrá, máš žolíka, môžeš jednu z úloh odmietnuť.“

Budeš mať možnosť vyjadriť svoj náhľad na poetické schémy. Pre prípad, že by si sa podujal o niektorých úlohách napísať básne, naznačím akú schému by som si želala. Lenže nezabúdaj na to najhlavnejšie: sme na rande, bavíme sa.“

Potom sa sústredila na rozbaľovanie darčeka. Otvárala ho s nehou ženám vlastnou.

4) Kerberos

V škatulke našla Skema béžového plyšového psíka.
„Ďakujem,“ povedala, „čo sa mena týka,
ja psíka budem volať Kerberos. Myslím,
že chápeš – ledva sme sa zišli,
hneď splnil si mi prvú z úloh mojich,
či zvládneš ďalšie; trošičku sa bojím.

No vedz, že ja sa teraz cítim uvoľnene,
a preto, napíš verše, ktoré volám uvoľnené.
Tie pripomínajú pár komikov – sú dvojica,
v mnohom líšia sa.
Že patria k sebe, povedia ti rýmy,
no počet slabík nevytvára väzbu medzi nimi.“

„A čo nás teraz čaká Skema moja drahá?“
„Nuž, neďaleká dostihová dráha.“

5) Kone kráľa Diomeda

Len tristo metrov prešli kým zastavila Skema.
Keď ona zápach konských stajní zavetrila,
jej oči zablykli sa, zastala a zmenil sa jej výraz.
„Či pamätáš si na kone kráľa Diomeda?“

Skôr ako si básnik uvedomil, že dievča robí niečo čo sa nemá,
zobrala jeho ruku, pod malíčkom jemne hryzla – zúbky cítil v boku dlane.
Keď uvoľnila záhryz, spýtala sa: „Pane
čo robiť, aby ťa nezožrala tvoja vlastná schéma?“

Až vtedy básnik pochopil Skemin výstup.
Kráľ Diomedes dával koňom zožrať ľudí – príbeh ale skončil šťastne;
to vďaka Herkulovi – zdolaného kráľa zjedli jeho kone vlastné.
A básnik? Ak by zodpovedal otázku, ďalšiu úlohu mal by istú.

„Žiaľ“, vravel, „môžem čerpať z vlastných skúseností.
Pri analýzach pokazených veršov sa mi neraz ukázalo jasne,
že chybná voľba schémy poškodila báseň –
mňa najviac mrzel nedostatok zrozumiteľnosti.

Chýb množstvo básni nesvedčí;
a preto: autor mal by voliť takú schému, že sa cíti pohodlne,
veď inak báseň skončí ako surfér na prisilnej vlne –
kiež by bol surfér zostal v bezpečí.

Štruktúra môže pomôcť – ako Tézeevi Ariadnina niť.
No pri opravách nastávajú zmeny
a tie sa taktiež môžu týkať schémy
a niekedy je lepšie báseň zahodiť.

Hej, občas stačí spraviť malú zmenu iba,
štruktúra básne nemusí byť nová;
no schopnosť zmeniť – preschémováť,
tá vo výbave poetickej nemala by chýbať.“

6) Miletičova

Z autobusu vystúpili pri trhu na ulici, pomenovanej podľa Svetozara Miletiča. Možnože šaty, predávané na tunajšom trhu, vynikajú skôr cenou ako značkou, môžu však mať obstojnú kvalitu. Kupujúci o nich občas prehlasujú, že sú značky Hugo Miletič.

Vonkajšok trhu tvoria okrem menších budov aj stánky, zvyčajne vymedzené tromi či štyrmi stenami. Konštrukcia nemusí byť honosná, postačí aj plexisklo. Druhý rad stánkov ponúka asi najširší sortiment kvetov v Bratislave. Vo vnútornej časti trhu stoja plechové stánky, steny nemajú, predáva sa v nich najmä ovocie a zelenina.

Básnik a Skema minuli stánky s kvetmi, vošli medzi stánky s ovocím. Skeme skĺzol zrak na šťavnaté, červené jablčka, on jej pohľad zachytil a prikrečnil k pultu.

Keď odovzdával Skeme svoj mini nákup povedala: „Ďakujem za jablká, dostala som tri. Ktohovie či nepochádzajú z bájnej záhrady.“ Jednou z Herkulových úloh totiž bolo získať tri zlaté jablká zo záhrady Hesperidiek. „Uznávam, splnil si ďalšiu úlohu.“

7) Pri Štrkovci

Na brehu stáli,
pred sebou mali
jazero. Vpravo, trochu ďalej od nich,
štadión mohli vidieť, hokejový.

Zobrala kameň, povedala: „ ak sa nevynorí Hydra,
tak dopad skaly značí, že sme nad ňou dokázali vyhrať.

Po mojom hode vlny čeria vodu,
odkiaľ sa šíria, z ktoréhože bodu?“

„Nuž, z toho práve
kde pristál kameň.“

„Akiste poznáš kosínus a sínus –
funkcie, ktoré vlny popisujú.
Vieš, poetické vlny by som chcela vidieť v tvojej básni.
Vo veršoch nech sa pravidelne obmieňajú počty slabík,
maximá, minimá a chcem aj priemer –
veď pravidelnosť zabezpečiť vieme.“

8) Stymfalské vtáky

„My ďalšiu z úloh herkulovských započneme takto:
pamätáš si básnik, niečo o stymfalských vtákoch?“

„Pravdaže. Zobák z bronzu, perie železné,
Herkules ich zahnal – vďaka Aténe;
to od nej dostal rapkáč, jeden na svete;
zatočil ním – mocný krdel' odletel.“

„Či nahneváš sa, ak ti zadám tiež aj jednoduchšie úlohy?
Chceme predsa zabaviť sa, nie ťa úlohami umoriť.“

Čo vidím básnik sa mi neľúbi –
možno sú to iba holuby;
stymfalské vtáky by to ale taktiež mohli byť,
že sem prileteli, nechce sa mi uveriť.
Tu, vezmi si môj rapkáč,
stúpne tvoja šanca.“

Nuž, vzal si rapkáč – aby zahnal krdel', čo sa Skeme neľúbi,
bol však presvedčený, že to predsa len sú iba holuby.
Potočil päťkrát, vtáky zaraz leteli –
potešil ho Skemin pohľad veselý.

9) Obedná prestávka

Keď si Skema rozopla bundu, všimol si na jej čiernom opasku zlatistú sponu elipsovitého tvaru. Bola vyzdobená gréckymi písmenami, nápis však prečítať nevedel.

„Ďakujem,“ povedala, keď jej pochválil opasok. „Tento pás mi darovala istá Hippolyta. Ale k tomu sa ešte vrátíme. Pri obede ťa nechcem zaťažovať ani náročnými úlohami, ani schémami. A ja sa zas nebudem namáhať s výberom jedla. Zjem, čo mi vyberieš. Som rada, že sme v tejto útulnej reštaurácii.“

Objednal jej hovädzí vývar, ryžu a hovädzie mäso. Usmiala sa. Keď si pochutnávala na hlavnom jedle, povedala: „Nedokážem vylúčiť, že mäsko pochádza z Krétskeho býka. A keby aj nie. Čerstvá hovädzinka mi je v tejto chvíli milšia ako obstarožný býk, ktorého kedysi priviedol Herkules z Kréty. Úlohu „Krétsky býk“ považuj za splnenú.“

10) Pri levovi

Zastali na Štefánikovom námestí, pod sochou leva.

Vravela deva:

„Ten lev mohol by byť nemejský,
nech nepohne sa kým mi vysvetlíš,
čo budem chcieť vedieť o poetických schémach.

No ešte predtým: ako hokejová fanúšička viem, čo schopný tréner
znamená.

Chápe čo má k dispozícii
a svojich stavia do pozícií,
v ktorých môžu svoje klady ukázať
a hráči aj vďaka vhodným schémam víťazia.

Povedz básnik, či máš taký pocit,
že cítiš aspoň náznak podobnosti?“

„Podľa mňa sa písanie od športu až tak nelíši,
mám k dispozícii svoje skúsenosti, myšlienky a pocity;
hľadám pre ne najvhodnejšiu schému –
nech ozrejmujú, inšpirujú, znejú.“

11) Kerynejská laň

Lev zostal na podstavci, oni kráčali –
ved' príjemná je chôdza popri Dunaji.

„Ach, básnik, kam by viesť mohli jednoslovné začiatky?
Viem, zvyčajne sú vskutku neškodné,
no predvídať všetko, to ja nemôžem.
Vieš, povedia ti mnohí, že osloviť je údel neľahký.
Som rada, že si vtedy prišiel, aspoň jedným slovom pozdravil,
bez toho nebola by žiadna z týchto krásnych chvíľ.

Keď budeš písať o tejto úlohe, použi vo veršoch jednoslabičné začiatky.
Snáď umožňujú tvoriť komplexné štruktúry vetné
a myšlienky formulovať presne,
no na mňa si aj tak prikrátky.

Mňa, nedohoníš,“ kričala ponad plece „rýchle nohy mám,
som ako Kerynejská laň.“

On ale dobehol Skemu poľahky –
a ihneď zastali,
ju vôkol pása objal, vášnivo sa bozkali.

Ach, jednoslovné začiatky!

12) Hippolytin opasok

Stúpali po tmavom vydláždenom chodníku, po ľavej ruke mali múr hradného opevnenia. Zrazu sa na Skeminej tvári objavil šibalský úsmev. „Myslím,“ vravela, „že ťa na obede zaujal môj opasok. Ako som spomínala, dala mi ho istá Hippolyta.“

Odmlčala sa. Zabočili k priechodu cez valy. Neďaleko za múrmi stál hrad. Pre štyri veže v rohoch ho často prirovnávali k obrátenému stolčeku. Pôdorysom hradu bol nepravidelný štvoruholník, mnohí však mali zafixovaný štvorec.

Skema zastala uprostred brány, pritúlia sa k básnikovi, prehrabla sa mu rukou vo vlasoch a pozrela do očí. „Tvoja úloha bude podobná ako tá Herkulova, musíš získať Hippolytin opasok.“ Pobožkal ju na pery.

*

Mlčky stúpali k hradu. On, zjavne spokojný sám so sebou, držal v ruke opasok. Splnil ďalšiu úlohu. Skema kráčala po jeho boku. Udýchaná.

13) Desiata úloha

Objímal ju vôkol pása, rozpustené vlasy mala,
pred nimi val a za chrbtami socha kráľa.
Privoňal si k jej ryšavým vlasom,
očarený Skemou a jej krásou.
„Nik na teba nemá,
dievča menom Skema.“

Zabyslo sa jej v očiach, na sídliská Petržalky hľadela.
„Odpustíš mi dúfam, že ja vôbec nie som nesmelá.
Od pondelka nebola som na návšteve,
aj dnes rada by som k tebe zašla lenže:
tri úlohy musím zadať,
zostal ti žolík – som rada.“

Isteže, Herkules priviedol stádo Géryonovho dobytky – z Eurystie;
no tvoje zadanie sa bude k veršom vzťahovať – skrátka bude iné.
Myslím, že spomínal si verše – vedúce a odvodené.
Vysvetli mi – aj niečo chápem, no všetko mi jasné nie je.“
„Pri vedúcom verši sám určím počet slabík,
pritom myslím na odvodené verše – aby

som ich mal šancu zložiť. Počet slabík v odvodených veršoch totiž závisí
od počtu slabík vo vedúcom verši či veršoch; mávam na mysli:
pozor na verše prikrátke. Možno ťa Skema poteší
báseň o tejto úlohe – štyrikrát po šesť dvojverší.
Vedúci verš; za ním päťkrát odvodené –
počet slabík bude klesať pravidelne.“

14) Augiášov chliev

Z hradu schádzali opačnou stranou ako vyšli. Po ľavej ruke mali Dunaj a Petržalku, po pravej najprv budovy patriace k hradu, neskôr ulicu Palisády. Nemohli vtedy vedieť, že práve v týchto miestach o necelý rok vyvrcholia protesty pomenované podľa istého veľkého cicavca.

Pred sebou videli niekoľko vrškov. Na jednom z nich, možno nie až tak vzdialenom, videla Skema budovu, čo nazvala chlievom.

„Vyčistíš básnik tento chliev?“

„Drahá Skema, ak môžem, radšej by som využil žolíka.“

„Čohože sa bojíš? Herkules dokázal vyčistiť Augiášov chliev tak, že presmeroval tok rieky. Bojíš sa, že by to bolo náročné, alebo sa bojíš ako by si dostal vodu na kopec?“

„Nepopieram, ani jedno by nebolo jednoduché, ale na vyčistenie tohto chlieva by bolo treba viac než jednu rieku.“

15) Erymantský kanec

Zostupovali ulicou menom Palisády.

„Sú veci básnik, ktoré máme takmer všetci radi.

Najprv ale pripomeniem mýty,

v tejto chvíli, jeden z nich je pre mňa dôležitý.

Herkules zniesol z hory Erymantos kanca – obrovské to bolo zviera.

A ja, za ruku si z vrchu vediem teba.

Hádam sa ti páči naša dnešná cesta,

veď sme spolu prešli zaujímavé miesta;

už sa stalo popoludnie z čarovného rána,

len jedna z mojich úloh je ešte nezadaná.“

*

„Rada ti ju plniť pomôžem,

tu by to však bolo nevhodné.

Ak ju chceš splniť, možno sa tak stane;

zašli by sme k tebe a – bol by si môj kanec.“

16) Pomaranč

O trištvrté na jedenást', v prítmí, vychutnával pomaranč. Skema mu práve vložila do úst mesiačik.

„Ďakujem,“ vravela, „chvíľami som myslela, že si pomaranč nezaslúžiš.“

„Škoda, že som neušetril žolíka, na tej poslednej úlohe som sa riadne namakal.“

„Héj? No hlavne že si ju zvládol. Celkom si sa držal, vlastne až podozrivo dobre. Tajne ťa podozrievam, či si nedopoval.“

„Na tieto prípady sa, myslím, dopingové kontroly nevzťahujú.“

17) Po základnej skupine

„Viem,
pominuli vaše šance na zlato,
aj keď zápas s Dánmi skončil víťazstvom.
Počula som: „naposledy zostavíme naše družstvo snové,
keď títo skončia, zanecháme sny o cennom kove“.

Je to šport.
Sleduješ ho, ale ak by bolo vopred jasné, kto v zápase vyhrá,
možno by sa tvoja myseľ sledovaniu vyhla.
Mám taký pocit,
že by ťa šport nebavil bez výkyvov výkonnosti;
toho roku potešia sa iní,
možno Švédi, možno Fíni.

Mnohí hráči nastúpili v reprezentačnom drese naposledy.

O rok nebudete mať v družstve toľký talent,
ale,
napriek všeobecnému presvedčeniu máte šancu uspieť –
ak tréner vzbudí disciplínu v družstve
a naordinuje správne schémy,
môžete odohrať turnaj vydarený.

Sú aj horšie veci ako prehratý hokej. Kiež by si ma nemusel pochopiť.

Po čase, žiadna prehra nie je až tak hrozná;
ako ťa poznám,
rozveseliť by ťa jedno vedelo:
zostávam ešte na play-off.“

18) Pod Kamzíkom

I.

Ju ešte počas
Majstrovstiev zobral
do lesa. Hore svahom, z lúky Partizánskej
okolo hraby, duby; nebo bolo jasné.
Na vrchu menom Kamzík minuli aj dominantu – vežu televíziu.
Ukázal obľúbenú cestu, lenže vtedy išli inam, na Kolibu.

II.

Nuž, po Majstrovstvách sveta už sa nevidávali,
no občas prišiel email, napísaný v diali.
Za štvrtrok – jedna či dve emailové správy, hovorili spolu najmä
o básňach;
z l'úbenia nezostalo mnoho, ale o písaní, že si ešte niečo vyjasnia.

III.

„Hm, básnik, keby slnko aprílové na oblohu vyšlo,
vytlač si email, prečítaj ho v prostred lesa – pod Kamzíkom.
O poetických schémach rozprávali sme sa vlani,
chcem teraz napísať ti o seba-preceňovaní.

Neprišiel by si na to, nezdalo by sa ti možné –
svoj prínos ľudia preceňujú aspoň dvojnásobne.¹
A možno, že si počul
o smietke v cudzom oku.²
Hej, ľudia seba preceňujú, možno to tak aj byť má;
veď kto človeku mal by veriť, pokiaľ neverí si sám?

No priniesli si do života mnohí šachisti,
aj skúsenosti keď si boli pri hre priistí.
Ich pozícia vyzerala dobrá,
ibaže súper figúrky im zobral.

¹ Porovnaj Jack Welch a Suzy Welch, Cesta k víťezství, PRAGMA, 2005, s. 311.
Názov originálu: Winning

² Porovnaj Evanjelium podľa Matúša 7,4

19) Báseň o živote

I.

Na jeseň 2013 viedol rozhovory o výbere prostriedkov a témy.

„Budeš už konečne písať o sebe?“ spýtal sa Lukáš.

„Komu by malo byť niečo také určené? Nenapíšeš radšej prózu? Skrátka niečo moderné?“ opýtal sa Ľubo.

Odznelo aj nasledovné: „Prečo nepíšeš niečo o pekných ránoch, o zážitkoch s blízkymi, o prežívaní, o svojom okolí? Skrátka o živote?“

O týchto rozhovoroch sa zmienil Skeme.

II.

„Keďže som dnes nechytla zlatú rybku, ty mi splníš tri želania.

1. Viem, že uvažuješ o próze, no viem že miluješ poéziu. Skús ich skombinovať.

2. Daj si pozor na rozprávanie v prvej osobe jednotného čísla („ja“). Je na mieste v pamätiach, no inak hlavným hrdinom nepristane, skôr pomocníkom ako doktor Watson.

3. Napíš jednu báseň o živote. Zpracuj niečo skvelé z každodenného života. No aby si nepovedal, môžeš vyjadriť čo cítiš, byť aj kritický.“

III.

Jedna vec je vraj istá,
o živote bežnom, mám vraj písať.

Môže byť niečo krajšie snád',
ako si zdriemnuť, sladko spať?

V básni je význam skrytý:
prečo mám opisovať banality?

IV.

V Skeminej odpovedi stálo: „Takže banality. Neboj sa, ani ja ich nemám rada. No nezabúdaj, že skvelé dielo sa dá vyčariť aj zo zdanlivo všedného námetu. Čítali sme si Wordsworthove básne, najznámejšia je o narcisoch.“

20) Pri Draždiaku

Novoročný email od Skemy naznačoval novú úlohu. „Voľba námetu a prostriedkov nielen ovplyvňuje výsledok, ale určuje aj ako bude autor alebo autorka tráviť nasledujúce mesiace či roky.

Nechcem ti robiť prednášku z literárnej kompozície, chcem ti pripraviť branné cvičenie. Úlohy sa budú týkať nápadov a realizácie. V sobotu 8. februára 2014 si nájdeš v maile štyri zadania. Vyhliadni si menšie jazero, jeden breh zodpovedá jednému zadaniu.“

Ku Draždiaku

Svoju prechádzku začal pri Technopole. Prešiel cez prechod na druhú stranu cesty a kráčal popri Chorvátskom ramene. Rovný kamienkovo-asfaltový chodník sa nachádzal uprostred svahu. Vľavo breh stúpá k vežiakom, vpravo klesá k stojatým vodám ramena.

Vzduch bol v ten deň vlhký. V noci pršalo a aj cez deň občas spáchlo. Pravdaže, začiatkom februára sa dal skôr očakávať sneh, ale zima 2014 bola mimoriadne teplá. Obloha bola v ten deň sivá. Na niekoľkých miestach však žiarivo biela farba naznačovala, že za oblakmi sa predsa len skrýva slnko.

Západný breh

Rozhodol sa, že dnes bude mať jazero po ľavej ruke. Po pravej ruke mal menšie budovy, za nimi sa nachádzalo Chorvátske rameno. Na začiatku stáli bufet a reštaurácia, uprostred tenisový areál, na konci súkromná klinika. Po tomto brehu viedol najprv dláždený, neskôr betónový chodník.

1. úloha

„Uved' známy príklad náhlejšej inšpirácie, ktorú však nasledovala dlhá a náročná realizácia.“

*

Rowlingová zažila moment silnej inšpirácie vo vlaku z Manchestru do Londýna.³ Mala nápad na knihu o chlapcovi-čarodejníkovi, ale chápala, že najprv musí vymyslieť svet, v ktorom tento chlapec žije. Tvorbe pravidiel venovala päť rokov.⁴ Vo svojich papieroch mala poznačené

³ <http://www.accio-quote.org/articles/2001/1201-bbc-hpandme.htm>

⁴ <http://www.accio-quote.org/articles/2000/0700-swms-alfie.htm>

magické schopnosti každej postavy v Harryho ročníku.⁵ Takto dosiahla vierohodnosť svojich postáv a čarodejníckych súbojov.

Južný breh

Za zákrutou kráčal už len po hlinenom chodníčku. Po pravej ruke mal detské ihrisko, neskôr oplotený pozemok štvorhviezdičkového hotela. On však hľadel pred seba. Za stromami bolo vidno nemocnicu. Umiestnená bola vhodne, pacienti sa mohli utešovať výhľadom na jazero. Iste by však radšej stáli na brehu.

2. úloha

„Maj na pamäti, inšpirácia nie je zárukou kvality. Skvelý pocit z nového nápadu môže byť aj zavádzajúci. Vieš uviesť príklad varovania pred vlastnými ideami?“

*

Nietzsche v Rannej zore prirovnáva mysliteľa k záhradníkovi, ktorému v záhrade rastú rastlinky a burina zároveň. Beda ak by bol mysliteľ iba pôdou.⁶

Východný breh

Širšia hlinená cesta ho opäť doviedla k brehu Veľkého Draždiaka. Zastal a zahľadel sa na hladinu. Po chvíli pokračoval. Po pravej ruke mal les, za ním sa nachádzalo druhé jazero – Malý Draždiak. Tento priestor patril k obľúbeným vychádzkovým miestam. Kúsok divokej zelene uprostred betónového mesta. Isteže, objavili sa plány na výrub lesa a výstavbu, no našťastie boli zrušené. Kiež by les mohol stáť ešte dlho.

3. úloha

„Uved' mi príklad rizikovej témy, ktorú sa podarilo úspešne spracovať aj vďaka vhodnej voľbe prostriedkov.“

*

Nel'ahkú situáciu mal Markus Zusak, keď sa rozhodol písať o živote v Nemecku počas druhej svetovej vojny. Táto téma sa môže obrátiť proti autorovi. Vo svete žije mnoho rodín, postihnutých druhou svetovou vojnou, mnohé národy si pripomínajú svoj boj s Nemcami. Ak by sa aj autor vyhol tomu, aby sa jeho hrdinovia stali v priebehu prvých desiatich

⁵ <http://www.accio-quote.org/articles/2001/1201-bbc-hpandme.htm>

⁶ Odsek 382 (Fridrich Nietzsche, Ranní Červánky, AURORA 2004, s. 180)

strán terčom nenávisti, dokáže niečo iné ako ubíjať čitateľa hrôzami vojny?

Zusak sa s nástrahami vysporiadal brilantne. Za rozprávača si zvolil smrť, bytosť ktorej ťažko vyčítať, že sa na situáciu díva s humorom, ľudskosťou a nadhľadom. Hlavná hrdinka, vytvorená zrejme podľa vzoru Zusakovej matky, je opakom nacistického Nemecka. Potom čo ju režim obral o mamu-komunistku, žije v skromných pomeroch, zachraňuje pálenú knihu a pomáha ukrývať Žida.

„Zlodejka kníh“ sa stala svetovým bestsellerom.

Severný breh

Básnik mal spočiatku po pravej ruke les, neskôr areál súkromnej vysokej školy. Ten bol teraz tichý, no v teplejšie dni sa z areálu ozývali zvuky hokejbalového zápasu.

4. úloha

„Myšlienky môžu by zaujímavé, môžu byť inšpiratívne, ale čo z toho ak zostanú ležať uprostred konceptu? Autori zvyknú mávať rozmanité nápady, množstvá náčrtov a poznámok. Výhodou je zásoba materiálu. Tá však má zmysel len ak aspoň jeden námet vyústi do diela. Spýtam sa ťa: aké otázky si položíš než začneš tvoriť niečo rozsiahlejšie?“

*

Aké náročné bude dotiahnuť tento nápad do konca? Stojí to za námahu? Čo všetko bude treba doštudovať? Mám dosť síl? Viem si vyhradiť čas na písanie? Ak sú odpovede kladné, spravím z tvorby súčasť svojho života.

21) Píše Skema

Básnik už sa vrátil od jazera,
do mailu, prečo by nepozeral?
Ponuka dáka, kupón zľavnený
a napoludnie prišiel email od Skemy.

„Prečo ti píšem?
K tvojmu poetickému dozrievaniu by som chcela ešte touto správou
prispieť.
Pred necelými tromi rokmi rozprávali sme sa o schémach,
vedela som čo to pre teba znamená.
Známe je mi,
že neskôr pochytil si čo-to o kontrole, plánovaní, o výbere témy.

Techniky môžu pomôcť k dokončeniu, radosť z neho – tá je sladká, zaiste;
no chcem hovoriť o celkom inom pocite.
Napísali mnohí,
diela bez odozvy;
autori môžu zatrpknúť, prestať písať, reagovať prehnane,
prípadne urážkami demonštrovať, že neúspech vie zahmlieť vnímanie.
V tejto súvislosti, od teba by som nasledovné mohla chcieť:
čo keby si písal bez nároku na úspech?

Namietnuť dá sa: komu by sa takýmito úvahami zaoberať chcelo –
nech úspech zožne literárne dielo.
Lenže, pri písaní máš jednu nevýhodu voči výrobe priemyselnej:
ak linka zopakuje postup presne,
tak v požadovanom čase, kvalite
výrobok dodá zaiste.

Podľa mňa, autor preto mal by naštudovať techniky a písanie,
nech sa dobrý nápad slabým dielom nestane.

No nechcem, aby si bol z tých, čo do úvahy neberú,
že medzi úspechom a štýlom ťažko hľadať priamu úmeru.
Isteže, mnohí majstri štylistiky boli úspešnými,
no zaoberať sa chcem nielen nimi.
Ved' občas tak sa stane,
že nezaujme dielo dobre napísané.
Nespomenúť nedá mi:
Schopenauer, ten bol desaťročia neznámy.

Naopak, v istej chvíli dá sa uspieť aj so slabšou literárnou technikou, spomeň si na generáciu bítnikov.

Nezaručím úspech, ani dobrý pocit,
no žiadam trochu mentálnej odolnosti.
Dám ti radu, no vedz, že by bola v mojom hrdle zadržaná,
ak by som v tebe videla len grafomana.

Odpočinok dopraj duchu,
prejdi sa po čerstvom vzduchu;
uvažuj o možnej chybe,
no po chvíli začni chystať dielo iné.
Odpútaš pozornosť od sklamaní, energiu svoju opäť namieriš,
k písaniu o veciach, na ktorých ti záleží.“

Príloha 1 – Hodnotiacia tabuľka

Rozpracovaná báseň sa dá opraviť. Stanoviská čitateľov však nemusia naznačovať ako. Ak však čitatelia posudzujú aj čiastkové vlastnosti (zrozumiteľnosť, dynamiku), jadro problému sa často ukáže samé. Záznam z hodnotenia môže mať formu tabuľky.

Tým, čo majú možnosť pracovať so skúseným korektorom sa môže javiť použitie takejto tabuľky zbytočné. Oprávnené. Ja som však rád, že som vo svojom okolí našiel niekoľko blízkych ľudí, čo ju boli ochotní vyplniť.

V riadkoch sú časti diela, napríklad básne, či prózy. V stĺpcoch slovné otázky, celkový dojem, priestor pre odporúčania a sledované vlastnosti. Uvedená tabuľka obsahuje zrozumiteľnosť, udržanie pozornosti, nepredvídateľnosť, dynamiku, ozrejmienie a hravosť.

	Čo vyrušuje? (Odpoveď, alebo vyznačiť)	Zrozumiteľnosť (1-10)	Udržanie pozornosti (1-10)	Nepredvídateľnosť (1-10)	Dynamika (1-10)
1. U básnika					
2.					

	Ozrejmienie (1-10)	Hravosť (1-10)	Celkový dojem (1-10)	Aká je báseň/ próza ?	Odporúčanie
1. U básnika					
2.					

Vlastnosti nemusia byť pre každú báseň či zbierku rovnaké. Pri príprave zbierky Asfodelské lúky tabuľka okrem celkového dojmu, otázok, a priestoru na odporúčania obsahovala: zrozumiteľnosť, udržanie pozornosti, nápaditosť, dynamiku, silu myšlienky, silu emócie a ľudskosť.

V niektorých fázach netreba použiť všetky stĺpce. V úvodných štádiách opráv by napríklad hodnotiaci iba odpovedal na otázku „aká je báseň / próza?“ Pokiaľ je hodnotiaci aspoň trochu prístupný, stojí za to trvať na použití prídavných mien. V nich sa skrýva pravda o básni.

Súčasťou odpovede však môžu byť aj iné slovné druhy. „Plná nezmyslov“ je korektná odpoveď.

Pokiaľ je báseň poučná, veselá, dojímavá alebo hravá, niečo sa podarilo. Pokiaľ však hodnotenie naznačuje negatívny kontext (trápna) niečo sa mohlo vymknúť spod kontroly.

Použitie takejto tabuľky prináša niekoľko rizík.

- Keďže hodnotiaci majú k básnikovi osobný vzťah, ich hodnotenia budú vyššie ako od cudzích.
- Hodnotenie môžu ovplyvniť aj negatívne zážitky, či negatívne vlastnosti. Toto riziko sa však dá eliminovať tým, že tabuľku vyplnia viacerí ľudia. Pokiaľ sa rôzne typy ľudí sťažujú na tú istú časť básne, asi bude problematická. No ak sa hodnotenie niektorého človeka výrazne líši od ostatných, možno sa nechal strhnúť emóciami, alebo sa nepreniesol cez životnú skúsenosť.
- Vypĺňanie tabuľky predstavuje záťaž. Človek by mal byť vďačný ľuďom, ktorí sú ochotní ju vyplňať.

Príloha 2 – Poetické schémy

Príloha tejto zbierky nadväzuje na prílohu „Poetické schémy“ zo zbierky Asfodelské lúky, kde som sa podrobnejšie venoval slabičných schémam. Tu však používam rozmanitejšie tonické schémy, preto dopĺňujem niektoré vysvetlenia ohľadne ich chápania a zapisovania. Kombinujem poéziu a prózu, venujem sa aj súvisiacemu značeniu. Prílohu uzatvára prehľad použitých literárnych foriem a poetických schém.

Literárne formy

V tejto zbierke používam nasledovné literárne formy:

- Poézia
- Próza
- Kombinovaná: poézia a próza

Pokiaľ je literárny útvar kombináciou poézie a prózy a poetické časti obsahujú aj iné ako voľné verše, považujem slabičnú schému za kombinovanú a variantnú.

Vo všeobecnosti, neexistenciu slabičnej alebo tonickej schémy označujem pomlčkou. Aby som však rozlíšil medzi neprítomnosťou schémy v básni a prózou, za pomlčku uvádzam aj slovo „próza“.

Tonické schémy

V zbierke Asfodelské lúky som vyjadril svoj náhľad na jamb. Keďže som však iné typy veršov takmer nepoužíval, tonickým schémam som sa už nevenoval podrobnejšie. V tejto zbierke sa však rozmanité tonické schémy vyskytli.

Prístup k trocheju

Môj prístup k trocheju je podobný ako prístup k jambu. Pri trocheji je pre mňa kľúčové, aby boli párne slabiky neprízvučné. Výnimky sa môžu vyskytnúť ojedinele. Pokiaľ by som skladal verše, kde by som zámerne dodržiaval presné rozloženie prízvukov, hovoril by som o čistom jambe a čistom trocheji.

Zápis tonickej schémy

Pri zápise tonickej schémy, používam nasledujúce značenia:

- Pokiaľ je to možné, používam tradičné názvy (jamb, trochej, daktyl, amfibrach, peón prvý...).
- Ak označenie tradičným názvom možné nie je, vyznačujem slabiky, na ktorých má byť zvýšený výskyt prízvukov.
 - Pokiaľ viem presne určiť poradie slabiky so zvýšeným výskytom prízvukov, používam rímske číslice. „II“ značí zvýšený výskyt prízvukov na druhej slabike.
 - Ak presný počet slabík vo verši nie je známy, ale tonická schéma predpisuje špecifické rozmiestnenie na konci verša, používam symbol Ω nasledovaný textom alebo arabskými číslicami. Číslo označuje poradie slabík od konca verša. Napríklad: $\Omega 2$ značí zvýšený výskyt prízvukov na predposlednej slabike. Ω -nepárne značí, že prízvuky sa dajú očakávať na poslednej slabike, tretej slabike od konca, piatej slabike od konca atď.
 - Pokiaľ tonická schéma predpisuje zvýšený výskyt prízvukov na viacerých slabikách a pokiaľ na značenie používam niektoré zo značení z predchádzajúcich bodov, oddeľujem značenia čiarkami. II, IV, $\Omega 1$ značí, že tonická schéma predpisuje zvýšený výskyt prízvukov na druhej, štvrtej a poslednej slabike.
- Symbol „–“ označuje ľubovoľné rozloženie prízvukov (neexistenciu plánovanej tonickej schémy).
- Pre značenie alternatív používam symbol „V“ (logické alebo). Podobne ako u slabičných schém, aj v rámci tonických sa môžu vyskytovať podmienené varianty a alternatívy.
- Pokiaľ sa všetky verše básne riadia jednotnou tonickou schémou, uvádzam popis iba pre jeden verš (napríklad: „jamb“).
- Pokiaľ sa predpisy pre jednotlivé verše líšia, popisujem každý verš prvku osobitne.
- Ak zápis schémy neobsahuje rímske číslice a symbol „ Ω “, oddeľujem predpisy pre jednotlivé verše čiarkami. Napríklad zápis: –,—, trochej, jamb značí, že báseň sa skladá zo štvoríc veršov, v rámci ktorých platí: prvý

a druhý verš prvku môžu mať ľubovoľné rozloženie prízvukov, tretí verš trochejské rozloženie a štvrtý verš jambické rozloženie.

- Pokiaľ zápis tonickej schémy obsahuje aj rímske číslice alebo symbol „ Ω “, oddeľujem predpisy pre jednotlivé verše bodkočiarkami. Tonická schéma: „II; trochej; jamb; Ω 1; II, Ω 3“, hovorí, že báseň sa skladá z päť veršov, pričom v každej päťici platí: prvý verš bude mať prízvuk na druhej slabike, v druhom sa vyskytne trochejské rozloženie, v treťom jambické, v štvrtom bude prízvuk na poslednej slabike a v piatom budú prízvuky na druhej slabike a na tretej slabike od konca.
- Pokiaľ sa predpisy pre po sebe nasledujúce verše zhodujú, používam symbol „ \times “ (napríklad: „ $2\times$ jamb, trochej“).
- Zátvorky používam práve vtedy, keď používam symbol „ \times “ a zápis čo nie je iba slovným popisom schémy. Schéma „ $2\times$ (jamb v II); $3\times$ (Ω 1)“ hovorí, že báseň sa skladá z päť veršov, pričom prvé dva verše sú buď jambické alebo majú prízvuk na druhej slabike; tretí, štvrtý a piaty verš budú končiť prízvukom.

Poznámky k značeniu tonických schém

Niektoré tonické schémy sú prípustné iba pre istý počet slabík. Napríklad schéma „jamb, Ω -nepárne“, je prípustná len pre páry počet slabík. Pri jambickom rozložení totiž prevládajú prízvuky na párných slabikách. Ak je počet slabík v jambickom verši páry a poradie slabík určujeme od konca, prízvuky prevládajú na nepárnych slabikách od konca (poslednej slabike, tretej slabike od konca).

Niektoré alternatívy sa vylučujú, iné môžu nastať aj zároveň. Alternatívy v tonickej schéme „trochej v II“ sa vylučujú, pretože v trochejských veršoch sa prízvuky vyskytujú prevažne na nepárnych slabikách. Alternatívy v schéme „jamb v II“ môžu nastať aj súčasne. V jambických veršoch sa prízvuky vyskytujú prevažne na párných slabikách, v slovenčine je však prípustný aj zvýšený výskyt na prvej slabike. Jambické verše často začínajú trojslabičnými slovami (v tomto prípade nastala alternatíva „jamb“, nie však alternatíva „II“). Alternatíva „II“ nastáva práve vtedy, keď je druhá slabika prízvučná. K takejto situácii dochádza napríklad, keď verš začína jednoslabičným slovom okrem predložky a nasleduje slovo viacslabičné. Takýto začiatok je však typický aj pre jamby. Pokiaľ jambický verš začal jednoslabičným slovom a má prízvuk na druhej slabike, nastávajú obe alternatívy. Predpis „jamb v II“ je splnený, ak nastala aspoň jedna z alternatív.

Poznámka o zakončeníach

V odbornej literatúre sa často písmeno, označujúce slabičné zhody zároveň používa na popis prízvukov. Ak počítame poradie slabík od konca, malé písmeno (napr. „a“) označuje, že posledný prízvuk sa nachádza na nepárnej slabike od konca, veľké písmeno (napr. „A“), že posledný prízvuk sa nachádza na párnej slabike od konca. Takýto prístup sa však v niektorých prípadoch stretáva s ťažkosťami.

- Ak je báseň zložená iba podľa slabičnej schémy, človek čo sa snaží schému zaznamenať sa dopúšťa nepresnosti tým, že si musí vybrať písmeno, či už malé alebo veľké.
- Ak je počet slabík neznámy, ale rozloženie prízvukov je známe, nie je zrejmé aké písmeno je vhodné. Povedzme že schéma predpisuje jamb. Predpis „8A“ je korektný, rovnako predpis „9a“, ale čo v prípade ak autor vopred nepozná počty slabík vo veršoch? Pri takomto značení sú nekorektnými zápisy „XA“ aj „Xa“. Pre čitateľa sa takáto situácia prejaví nepravidelným počtom slabík. Ku každému veršu je síce možné prideliť jeho počet slabík a druh zakončenia, ale pokusy popísať báseň presnou, jednoduchou a jednotnou schémou neuspjú.

Zakončenia s posledným prízvukom na párnej slabike od konca sa často nazývajú ženské (napríklad „mesto“) a zakončenia s prízvukom na poslednej slabike sa nazývajú mužské (napríklad „dlaň“). Keďže táto terminológia sa mi zdá pre slovenský jazyk neprirodzená, radšej sa jej vyhýbam.

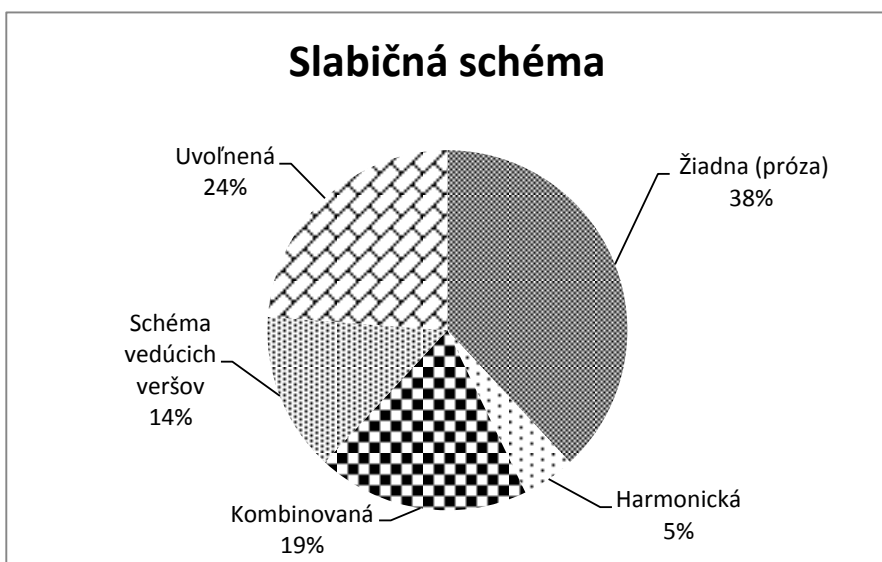
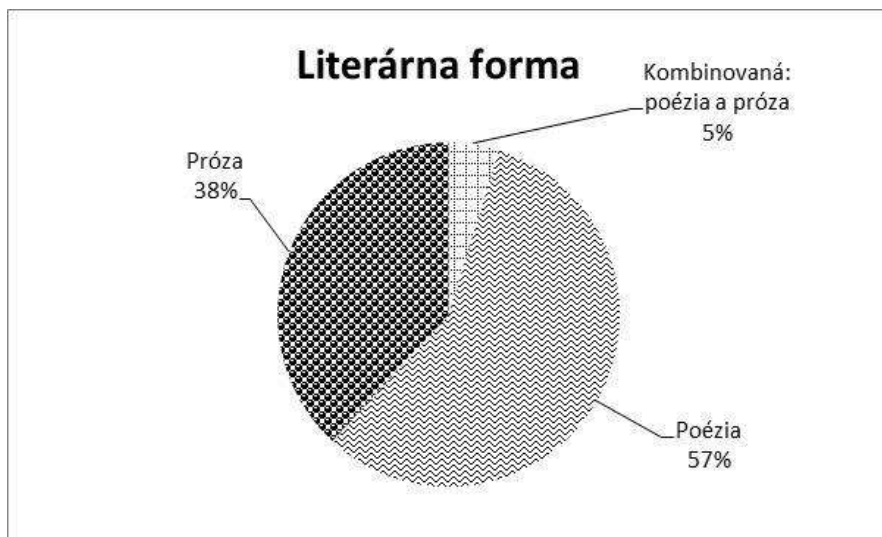
Symbol „ Ω “ umožňuje presnejšie popísať rozloženie prízvukov na konci verša (napr. Ω_1 , Ω_2 , Ω_3 , Ω -párne, Ω -nepárne, $\Omega(2 \vee 3)$, atď.).

Plánované zvukové schémy básní

Nasledujúca tabuľka uvádza slabičné a tonické schémy, ktoré som plánoval použiť. Ak som sa však prepočítal, použil som inú schému. V tabuľke nie je uvedených 8 próz zo zbierky.

Č.	Názov	Literár. forma	Tonická schéma	Typ slabičnej schémy		Slabičná schéma
				Podľa veršov	Podľa variantov	
1	U básnika	P	–	Kombinovaná	Invariantná	$X_1A, X_2A, X_3B, X_4B, X_5C$
4	Kerberos	P	–	Uvoľnená	Invariantná	X_1A, X_2A
5	Kone kráľa Diomeda	P	jamb v II; jamb; jamb; jamb v II	Uvoľnená	Invariantná	X_1A, X_2B, X_3B, X_4A
7	Pri Štrkovci	P	jamb	Harmonická	Invariantná	YA, YA, kde $Y = -6 \sin\left(\frac{n\pi}{2}\right) + 11$ ($Y = 5, 11, 17, 11\dots$)
8	Stymfalské vtáky	P	jamb, trochej	Schéma vedúcich veršov	Invariantná	$XA, (X-1)A$
10	Pri levovi	P	–, –, trochej, jamb	Kombinovaná	Invariantná	$X_1A, X_2A, X_3B, (X_3+1)B$
11	Kerynejská laň	P	$2 \times (II, \Omega$ nepárne.); II, Ω_3 ; $2 \times (II)$; II, Ω_3	Uvoľnená	Invariantná	$X_1A, X_2A, X_3B, X_4C, X_5C,$ X_6B kde $X_1, X_2\dots X_6 > 1$
13	Desiata úloha	P	–	Schéma vedúcich veršov	Invariantná	$XA, (X-3)A, (X-6)B,$ $(X-6)B, (X-10)C, (X-10)C$
15	Erymantský kanec	P	–	Uvoľnená	Invariantná	X_1A, X_2A
17	Po základnej skupine	P	–	Kombinovaná	Variantná	$X_1A, X_2B, X_3B, X_4C, X_5C$ v $X_1A, X_2B, X_3B, X_4C,$ X_5C, X_6D, X_7D
18	Pod Kamzíkom	P	jamb	Schéma vedúcich veršov	Invariantná	XA, XA
19	Báseň o živote	K	–	Kombinovaná	Variantná	Ak ide o III. časť X_1A, X_2A inak – (próza)
21	Píše Skema	P	–	Uvoľnená	Invariantná	X_1A, X_2A

P – poézia, K – kombinovaná poézia a próza

Príloha 3 – Stránka Zlaté dni

Zbierka „Dievča menom Skema“ je vydaná v slovenskom jazyku. V tomto jazyku je voľne šíriteľná na nekomerčné účely a bude zverejnená na stránke <http://www.zlatedni.com>.

Obsah

1)	U BÁSNIKA	4
2)	BÁSNIK A SKEMA	5
3)	NÁMESTIE HRANIČIAROV	7
4)	KERBEROS	8
5)	KONE KRÁĽA DIOMEDA	9
6)	MILETIČOVA	10
7)	PRI ŠTRKOVCI	11
8)	STYMFALSKÉ VTÁKY	12
9)	OBEDNÁ PRESTÁVKA	13
10)	PRI LEVOVI	14
11)	KERYNEJSKÁ LAŇ	15
12)	HIPPOLYTIN OPASOK	16
13)	DESIATA ÚLOHA	17
14)	AUGIÁŠOV CHLIEV	18
15)	ERYMANTSKÝ KANEC	19
16)	POMARANČ	20
17)	PO ZÁKLADNEJ SKUPINE	21
18)	POD KAMZÍKOM	22
19)	BÁSEŇ O ŽIVOTE	23
20)	PRI DRAŽDIAKU	24
21)	PÍŠE SKEMA	27
	PRÍLOHA 1 – HODNOTIACA TABUĽKA	29
	PRÍLOHA 2 – POETICKÉ SCHÉMY	30
	LITERÁRNE FORMY	30
	TONICKÉ SCHÉMY	30
	PLÁNOVANÉ ZVUKOVÉ SCHÉMY BÁSNÍ	34
	PRÍLOHA 3 – STRÁNKA ZLATÉ DNI	35

„Nik na teba nemá,
dievča menom Skema.“

librix.eu

9 788097 202729 >